

УДК 349(477)(082)+378.147:349(477)(082)
ББК 67.407(4Укр)я43+74.58:67.407(4Укр)я43
3-414

Відповідальний редактор *І. І. Каракаш*

Матеріали видано в авторській редакції.

Друкуються відповідно до наказу ректора Національного університету «Одеська юридична академія» № 2873—41 від 20.07.2016 року

Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах України (м. Одеса, 9–10 вересня 2016 року) / відп. ред. проф. І. І. Каракаш. — Одеса : Юридична література, 2016. — 260 с.

ISBN 978–966–419–269–6

Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах України, містить тези доповідей учасників даного зібрання.

Видання буде корисним для наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів вищих юридичних навчальних закладів, юристів-практиків.

УДК 349(477)(082)+378.147:349(477)(082)
ББК 67.407(4Укр)я43+74.58:67.407(4Укр)я43

ISBN 978–966–419–269–6

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2016

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ КАТЕГОРІЇ «СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО»

Розвиток конкурентоспроможного сталого сільськогосподарського виробництва у комплексному поєднанні з розбудовою сучасних сприятливих умов для розвитку сільських територій є національним пріоритетом нашої держави. Однією із стратегічних цілей державної аграрної політики згідно із ст. 2 Закону України від 18 жовтня 2005р. № 2982 – IV «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» проголошено перетворення аграрного сектору на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави.

Сільськогосподарське виробництво вважається стратегічно важливим видом діяльності, оскільки його ефективність гарантує продовольчу безпеку держави та благополуччя її населення. Категорія «сільськогосподарське виробництво» на всіх етапах розвитку аграрно-правової науки привертала увагу науковців. Питання щодо поняття сучасного сільськогосподарського виробництва як аграрно-правової категорії залишається актуальним й на сьогодні. Адже, незважаючи на суттєве значення сільськогосподарського виробництва для забезпечення продовольчої безпеки держави, реалізації її експортного потенціалу, розвитку сільських територій, дефініція «сільськогосподарське виробництво» залишається законодавчо не визначеною.

Відсутність чіткого законодавчого закріплення та недостатнє наукове дослідження поняття сучасного сільськогосподарського виробництва зумовлює необхідність з'ясування ознак та формулювання на їх основі дефініції сільськогосподарського виробництва як аграрно-правової категорії. Це надасть можливість як збагатити аграрно-правову науку, так і закласти раціональну методологічну основу підходів до розуміння її ефективного правового регулювання відносин у даній сфері. Адже дослідження й удосконалення понятійно-категоріального апарату аграрного права є актуальним не лише для розвитку доктрини аграрного права, але й для вдосконалення правового регулювання аграрних відносин.

Вбачається, що сільськогосподарське виробництво характеризується низкою специфічних ознак, закріплених на законодавчому рівні. По-перше, слід зазначити, що сільськогосподарське виробництво – це, насамперед, специфічний різновид господарської діяльності, визначення якої закріплено у ст. 3 Господарського кодексу

України. Специфічність сільськогосподарської діяльності зумовлюється тим, що вона здійснюється суб'єктом господарювання у сфері сільського господарства, як окремої сфери матеріального виробництва, спрямована на виробництво, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції, виконання сільськогосподарських робіт та надання сільськогосподарських послуг, та пов'язана з обов'язковим використанням земель сільськогосподарського та іншого призначення, природних ресурсів, живих організмів тощо. З аналізу норм Податкового кодексу України випливає, що до діяльності сільськогосподарських підприємств (сільськогосподарської діяльності) відносяться діяльність у сфері сільського, лісового господарства та рибальства.

Слід зазначити, що категорії «сільськогосподарське виробництво» та «сільськогосподарська діяльність» не є тотожними. Як вбачається, сільськогосподарське виробництво – це не просто діяльність, це процес, злагоджений, послідовний, підпорядкований певним природним, технологічним, соціально-економічним та іншим закономірностям (наприклад, сезонності, біологічним циклам розвитку сільськогосподарських тварин, рослин тощо). Сільськогосподарське виробництво завжди передбачає здійснення сільськогосподарської діяльності, проте не будь-яку сільськогосподарську діяльність можна вважати сільськогосподарським виробництвом.

З викладеного випливає друга ознака сільськогосподарського виробництва, яка полягає в тому, що його предметом може бути не лише виробництво сільськогосподарської продукції рослинництва, тваринництва, аквакультури, лісового господарства, а й надання сільськогосподарських послуг (як супутніх виробництву сільськогосподарської продукції, так й інших – дорадчих, освітніх, наукових, відпочинково-туристичних у рамках агротуризму), а також виконання різноманітних сільськогосподарських робіт.

Третью ознакою сільськогосподарського виробництва слід вважати аграрно-правову природу регулювання відносин у цій сфері. Саме нормами аграрного права визначаються і закріплюються особливості правового регулювання сільськогосподарського виробництва як специфічного виду господарської діяльності з виробництва продукції рослинного і тваринного походження. Організація та ведення сільськогосподарського виробництва мають значні особливості (сезонність, залежність від природно-кліматичних умов, пов'язаність з живими організмами, використання земель сільськогосподарського призначення в якості основного засобу виробництва, специфічність сільськогосподарської продукції тощо). Не врахування вказаних особливостей в процесі правового регулювання вказаних відносин матиме, як наслідок, низку негативних результатів, зокрема,

низьку ефективність норм права, появу прогалин у правовій регламентації, порушення прав сільськогосподарських товаровиробників та ін. Отже, відносини у сфері сільськогосподарського виробництва потребують особливого правового регулювання. В якості такого особливого регулятора і виступає аграрне право.

Четвертою ознакою сільськогосподарського виробництва є те, що воно провадиться в межах агросфери при використанні потенціалу останньої. Агросфера – це складна аграрно-правова категорія, яка лежить в основі предмета аграрного права і включає наступні елементи: а) об'єкти аграрних правовідносин (культурні рослини, сільськогосподарські тварини, оброблений ґрунт під сільськогосподарські культури); б) певне коло їх суб'єктів – сільське населення в особі фізичних осіб, які можуть працювати у сільськогосподарських підприємствах за трудовим договором, бути членами чи учасниками таких підприємств або займатися веденням особистого селянського господарства; в) сферу реалізації аграрних прав і обов'язків, а отже й виникнення, зміни та припинення аграрних правовідносин – сільські території, сільськогосподарське виробництво тощо.

П'ятою ознакою сільськогосподарського виробництва слід вважати його спрямованість на досягнення певних цілей. Як вбачається, цільова спрямованість сучасного сільськогосподарського виробництва має характеризуватися поєднанням як приватних цілей сільськогосподарських товаровиробників (насамперед, отримання прибутку), так і загальних цілей – досягнення суспільно-корисного результату; задоволення потреб населення у якісних та безпечних продуктах харчування та продовольстві; забезпечення продовольчої безпеки держави; розвиток агросфери на умовах сталості та ін. Тобто метою ведення сільськогосподарського виробництва є як досягнення економічних, так і соціальних результатів, тобто має місце об'єктивне поєднання приватних і публічних інтересів.

Враховуючи викладені ознаки, можна сформулювати сучасне поняття сільськогосподарського виробництва як аграрно-правової категорії, під яким слід розуміти врегульований нормами аграрного права специфічний вид господарської діяльності у межах та з використанням потенціалу агросфери щодо виробництва сільськогосподарської продукції, виконання сільськогосподарських робіт та надання сільськогосподарських послуг, спрямований як на реалізацію підприємницьких цілей, так і на досягнення суспільно-корисного результату.